

ÇANAKKALE'DE ESKİ DARDANOS ŞEHİRİ YAKININDA BULUNAN TÛMÛLÛS HAKKINDA ÖN RAPOR

Rüstem DUYURAN

Çanakkale'nin takriben 10 km. güneybatısında denize hâkim bir sırt üzerinde kurulu olduğu bilinen eski Dardanos şehrinin yakınında, Truva'ya giden kara yolu ile sahil arasındaki düz bir sahada, inşa edilmekte olan Çimento fabrikasının iki tarafında üzerleri çam ağaçları ve fundalıklarla örtülü tepecikler görülmektedir. Bunlardan kuzeyde bulunan 25 rakımlı tepe üzerinde fabrika için bir su deposu inşa etmek amacıyla açılan bir çukurda bazı eski eserlere rastlanmış ve durum ilgili makamlar tarafından Millî Eğitim Bakanlığına aksettirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının emri üzerine buluntu yerini incelediğimizde burasının, üzeri ağaç ve fundalıklarla örtülü olduğu için ilim adamlarının gözüne çarpmamış ve dolayısıyla arkeoloji literatürüne geçmemiş bir Tümülsüs olduğu ve sözü geçen çukurun dibinde rastlanan kesme taş bloklarının da Tümülsüs'ün içindeki Mezar anıtının en üst kısmına ait oldukları anlaşıldı. Çanakkale'ye varışımızdan evvel Vilâyetçe kurulan bir heyet taş bloklarının kaldırılmasıyla açılan bir delikten merdivenle mezar odasına inmiş ve bazı kabili nakil eserleri Çanakkale müzesine nakletmişti. Biz de evvelâ aynı tarikle mezar odasına indi isek te bu şekilde anıtın gereği gibi tetkiki ve içindeki eserlerin selâmetle nakillerinin teminine imkân olmadığını göz önünde tutarak, havaların yağışlı ve soğuk olmasına rağmen, Millî Eğitim Bakanlığından temin olunan müsaade ve tahsisatla, anıtın metahalini açmak için gerekli kazıya başladık. Böylece 1959 yılının Aralık ayının ilk günlerinde başlanan ve üç hafta süren çalışma sonunda mezar anıtına girişi temin eden yarma (tranşe) açılmış ve anıtın içinde bulunan pek çeşitli eşya Çanakkale müzesine nakledilebilmiştir. Madenî ve ahşap

eserler, bilahare, tetkik ve tedavi edilmek üzere İstanbul'a getirilmişlerdir ki, halen İstanbul Arkeoloji Müzeleri lâboratuvarında bunların bakımı ile meşgul olunmaktadır.

Tümülsüs kazısına ve Çanakkale müzesindeki çalışmalara İstanbul Arkeoloji müzelerinden arkeolog Ergon Ataçeri ve desinatör Feyzullah Sunarman iştirak etmiş, Çanakkale müzesi memuru Mümtaz Sarkan da mutemet olarak vazife görmüştür. Gerek arazi üzerinde gerekse Müze'deki çalışmalar sırasında başta Vali sayın Fahrettin Akkutlu olmak üzere Çanakkale'nin ilgili âmir ve memurlarından herzman için şükranla anacağımız pek yakın ilgi ve yardım gördük.

Ekli plân (Res. 1) dan anlaşılacağı gibi Mezar Anıtı, Koridor, Ön-Oda ve Esas mezar odası olmak üzere üç kısımdan müteşekkil bir heyeti mecmua olup düzleştirilmiş bir sırt üzerinde inşa edildikten sonra üzeri toprakla örtülmüştür (Res. 2).

Koridor'un yüksekliği 1,70 m., uzunluğu 5,20 m. olup aşağıdan yukarıya doğru hafifçe daralmaktadır: Genişlik aşağıda: 1,57m., yukarda: 1,11 m.dir. Yan duvarlarıyla üzeri sarımsak kum taşından yontulmuş ve üzerleri hafifçe pürüzlü bırakılmış muhtelif boyda bloklardan yapılmıştır. Tavanını örten bloklar ufki olarak yan duvarlara oturtulmuş bulunuyorlar (Res. 3 ve 4). Koridor'un zemini ince molozla doldurulmuş olup Ön-oda'nın zeminine nazaran 0,50 m. lik bir irtifa farkı arz etmektedir. Ön-odaya girişi temin eden kapının üzerindeki duvarda Mezar anıtını yaptıran veya orada yatanlardan birisinin adını gösteren bir eski Yunanca kitabe bulunmaktadır.

Ön-oda'nın uzunluğu 3,23 m., genişliği 1,24 m., yüksekliği de 2,64 m. dir. Du-

varları, koridora nazaran çok daha muntazam yontulmuş ve taraklanmış bloklarla işlenmiş olup bu bloklar ayrıca birbirleriyle demir kenetlerle tutturulmuşlardır. Tavanını iki ön ve arka duvarlara meyilli olarak vazedilmiş büyük taşlar teşkil etmektedir. Zemini ise demir kenetlerle bağlanmış taş plâklarla örtülüdür. Doğu köşesinde üzerinde eski Yunanca bir kitabeyi havi küçük bir lâhit görülmektedir ki, içinde tahta bir kutuya vazedilmiş yanık kemik ve küller bulunmuştur. Ayrıca esas mezar odasına girilen kapının üzerinde eski Yunanca bir kitabenin izlerine rastlandı.

Esas mezar odası'nın zemini 3,23 X 3,65 m. çapında kareye yakın bir dikdörtgen şeklinde olup Ön-odanın zemininde olduğu gibi plâklarla örtülüdür. Ön ve arka duvarlar çatıya kadar şâkuli olarak yükselmekte, iki yan duvar ise 1,48 m. şâkulen yükseldikten sonra müteakip taş sıraları düz aşırma tekniğinde birbirleri üzerine vazedilmek suretiyle içeriye doğru meyilli bir vaziyet almakta ve böylece odanın üzerinde sivri bir çatı teşekkül etmektedir. Döşeme seviyesinden bu çatının en yüksek noktasına kadar olan yükseklik: 3,48 m. dir.

Mezar odasının döşemesini teşkil eden plâklarda hiç bir kırık görülmemesine karşılık bilhassa Odanın uzun yan duvarlarının alt kısımlarıyla meyilli olarak yükselen blokların birleştikleri yerlerde demir kenetlerin oksidasyonu ve yer sarsıntıları sebebiyle kırıklar ve kaymalar vuku bulunmuştur. Bu sebeple Odanın içindeki çalışmalarımız bir hayli tehlikeli şartlar altında cereyan etmiş ve bütün eserler nakledilip gerekli ölçüler alındıktan sonra ahşap bir iksa yapılması cihetine gidilmiştir.

Mezar odasının içinde, duvarlarda kullanılmış olan sarımsak kum taşından yontulmuş, üç yatak (Kline) görülmektedir (Res. 5) ki, ölülerin büyük bir kısmı bunların üzerine yanyana ve üst üste vazedilmişlerdir. Bir kısım ölülerin de yakıldıktan sonra geri kalan kemik ve külleri madeni vazolar veya ahşap kutular içine

konmuş ve bunlar yatakların arasındaki boşluklara, döşeme üzerine, yerleştirilmiştir. Ancak kemik ve küllerle birlikte ölüye ait ziynet eşyası da beraberce vazolara konduğundan kemik ve küller arasında bilhassa kadınlara ait ziynet eşyası ele geçmiştir.

Mezar anıtının muhtelif yerlerinde bulunan kabili nakil eşyanın cins ve miktarı pek çeşitli olup adet itibariyle dört yüze yaklaşmaktadır. Yukarıda işaret edildiği üzere bir kısmı tedavi ve tetkik edilmek maksadıyla İstanbul'a getirilmiş olan bu eserleri yapıldıkları maddelere göre şu gruplara ayırabiliriz:

1 — *Pişmiş topraktan eserler:* Bu gruptaki eserler: figürinler, gözyaşı hokkaları, kandiller ve çeşitli kaplar gibi tâli gruplara ayrılmaktadır:

a) *Figürinler:* Muhtelif vaziyetlerde kadın ve erkek figürlerinden tereküp eden bu eserlerin çoğunun üzerinde orijinal boyaların muhafaza edildiği görülmektedir. Hemen hemen tam olarak ele geçen bir Venüs heykelciğinin gövde, kol ve bacaklarındaki süsler ise altın yaldızla boyanmıştır (Res. 6).

b) *Gözyaşı hokkaları:* Boyları ve şekilleri muhtelif olup miktar itibariyle bulunduğumuz en kalabalık kısmını teşkil etmektedir: 78 adet.

c) *Kandiller:* Boy, form ve teyzinat itibariyle birbirinden farklı küçük gruplara ayrılan-ki bu ayrılık zaman bakımından da mevcuttur - kandillerin bilhassa uzun asma saplı ve kapaklı olanlarının memleketimizde bulunduğunu hatırlamıyoruz. Bunlara daha ziyade eski Yunanistan'da rastlanmaktadır (Res. 7).

ç) *Kaplar:* Testi, kâse ve tabak gibi tâli gruplara ayırabileceğimiz bu eserlerin miktarı kırka yaklaşmaktadır. Bir kısmı sırsız, bir kısmı da sırlı ve teyzinatlıdır.

2 — *Cam eserler:* Renkli ve renksiz camdan mamul olan bu eserlerden bilhassa üç tanesinde en küçük kırık yoktur.

3 — *Madenî eserler:* Yapıldıkları maddelere göre şu tâli gruplara ayrılmaktadırlar:

a) *Altından mamul ziynet eşyası:* Umumiyetle yirmidört ayar altından işlenmiş olan bu eserler, diyadem, çelenk (Res. 8), küpe, kolye, madalyon, bilezik ve yüzük gibi muhtelif ziynet eşyasından ibarettir.

b) *Gümüş eserler:* Altın eserlerin bolluğuna karşılık gümüş eser azdır: Ortası işlemeli yuvarlak bir kap, küçük bir kaşık ve bir ayna.

c) *Bronz eşya:* Miktar ve tenevvü bakımından mühim bir yekûn tutmakta olan bu grup eşya arasında içlerinde ölümlere ait kül ve eşyaların muhafaza edildiği büyük vazolar (Res. 9) — ikisinin üzerinde ölümlerin adlarını gösteren kitabeler mevcut — aynalar, bilezikler, iğneler gibi çeşitli eşya mevcuttur.

ç) *Bakır sikkeler:* Kyzikos, Pergamon, Dardanos gibi eski şehirlere ait olan bakır sikkeler M. E. IV ncü asır ile I nci asır arasında basılmışlardır.

4 — *Su mermerinden yapılmış eserler:* Su mermerinden san'atkârâne bir şekilde işlenmiş parföm şişecikleri (alabastron) bol miktarda bulunmuştur. Aynı maddeden yapılmış üç kulplu yassı tabaklardan birisinin içinde pembe renkli allık bakiyelerine rastlandı.

5 — *Kemik eserler:* Bu nevi eserler arasında üzeri oymalı yüzükler, iğneler, kaşık ve halkalar dikkati çekmektedirler.

6 — *Menşeleri nebâtî olan eserler:* Bilindiği gibi menşeleri nebâtî olan eşyanın muhafazası güç olduğundan zamanımıza kadar intikal edenlerinin cins ve miktarı mahduttur. Bu sebeple mezar anıtında

elimize geçen ve maalesef çoğu parça halinde olan eserler kültür tarihi bakımından şüphesiz ki en fazla dikkati çeken bir grup teşkil etmektedirler. Bunlar arasında bir müzik âletine ait parçaları (Res. 10), yuvarlak ve dört köşe kutuları, ayakkabıların taban kısımlarını, muhtelif cins ağaçlara ait tohumları, gayet ince dişli tarakları, sepet ve kumaş bakiyelerini... zikredebiliriz.

Netice olarak diyebiliriz ki: Mezar anıtının inşâî karakteri ve ele geçen kitabe, sikke ve diğer çeşitli eşyanın şimdiye kadar yapılan tetkikinden anlaşıldığına göre burası M. E. IV ncü asrın sonlarında inşa edilmiş olup nesiller boyunca bir nevi aile türbesi olarak kullanıldıktan sonra M. E. I nci asırda, evvelâ koridorun ağzı büyük bloklarla muntazaman örülmüş ve dış tarafına moloz taşları konduktan sonra, toprakla iyice örtülmüş ve zamanımıza kadar hiç açılmadan yağma ve tahripten kurtulmuştur. Bundan başka Mezar anıtının eski Dardanos şehrinin yakınında bulunmuş olması ona ayrı bir hususiyet ve ehemmiyet vermektedir. Filhakika Çanak-kale çevresindeki arkeolojik araştırmalar umumiyetle Trova şehri ve etrafındaki kalıntılar üzerinde teksif edilmiş olmasına karşılık, bölgenin diğer eski şehirleri ve bu arada Dardanos şehri ve civarı bugüne kadar bilginlerin tetkikinden uzak kalmıştır. Bulunan mezar anıtı ve muhtevası bu bölge hakkında tarihî ve arkeolojik bilgilerimizin artmasına ilk merhale teşkil etmektedir.